

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамов В.В. Історія туризму / В.В. Абрамов, М.В. Тонкошкур. – Харків : Форт, 2010. – 286 с.
2. Алексеев С.С. Избранное / С.С. Алексеев. – М. : Статут, 2003. – 480 с.
3. Брагинский М.И. Договорное право : в 4 кн. / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М. : Статут, 2002. – 848 с.
4. Василечко М. Послуга як об'єкт цивільних прав / М. Василечко // Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 квітня 2005 р.) – Острог, 2005. – С. 218–220.
5. Волошин Н.И. Правовое регулирование туристской деятельности / Н.И. Волошин. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 172 с.
6. Гудима М.М. Захист прав споживачів за договором про надання туристичних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / М.М. Гудима. – К., 2012. – 247 с.
7. Договірне право України. Загальна частина / Т.В. Боднар, О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова та ін. ; за ред. О.В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.
8. Канзафарова І.С. Теорія цивільно-правової відповідальності / І.С. Канзафарова. – Одеса : Астропринт, 2006. – 264 с.
9. Конституція України. Верховна Рада України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
10. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності / В.В. Луць. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 560 с.
11. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу : навч. посібник / М.П. Мальська. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 272 с.
12. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
13. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

УДК 347.42+347.32+468

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОРУКИ ТА МАЙНОВОЇ ПОРУКИ: ТЕОРІЯ ТА СУДОВА ПРАКТИКА

Карпенко Р.В., викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено огляду й вирішенню актуальних питань судової практики, пов'язаних із застосуванням договору поруки. Проведено аналіз літератури, чинного цивільного законодавства України та практики його застосування. Виявлено помилки в застосуванні окремих норм законодавства, які регламентують відносини поруки, зокрема майнової, запропоновано авторське вирішення визначених питань.

Ключові слова: забезпечення виконання зобов'язання, порука, майнова порука, іпотека, застава, судова практика, припинення договору, спосіб забезпечення зобов'язання.

Статья посвящена обзору и решению актуальных вопросов судебной практики, связанных с применением договора поручительства. Проведен анализ литературы, действующего гражданского законодательства Украины и практики его применения. Выявлены ошибки в применении отдельных норм законодательства, регулирующих отношения поруки, а именно имущественной, предложено авторское решение определенных вопросов.

Ключевые слова: обеспечение исполнения обязательства, порука, имущественная порука, ипотека, застава, судебная практика, прекращение договора, способ обеспечения обязательств.

Карпенко Р.В. PROBLEMS RESMIRANDA OF BORUCKI MINOWA BAIL: THE THEORY THAT SUDOVA PRACTICE

The article is devoted to review and address current issues of judicial practice relating to the application of the contract of guarantee. The publications of current civil legislation of Ukraine and its applied practice were analyzed. A number of mistakes in application of some legislation norms regulating surety relations, property in particular, were revealed. The author's solution the settle disuses suggested.

Key words: guarantee to discharge obligations, surety, property surety, mortgage, pledge/bond, court practice or jurisprudence, termination of the contract, method of ensuring obligations.

Постановка проблеми. Сучасна судова практика характеризується різноманітністю та має тенденцію до постійної зміни. Причин тому багато, а їх вивчення може бути предметом самостійного наукового дослідження. Між тим, аналізуючи деякі із сучасних правозастосувальних проблем, про які дискутують практики, можна дійти висновку, що деякі з них вже були вирішені на теоретичному рівні або цивілістична доктрина має певні напрацювання, які слід враховувати у практичній діяльності. Таким чином, у багатьох випад-

ках вирішення проблемних питань залежить від рівня теоретичної підготовки правозастосувача та його обізнаності щодо результатів відповідних наукових досліджень.

Так, договір поруки та особливості його виконання стали предметом численних обговорень, роз'яснень та, через неоднакове застосування норм матеріального права, які його регламентують, – предметом перегляду Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України (далі – ВССУ) з розгляду цивільних та кримінальних справ. Разом із

тим у судовій практиці одним із проблемних питань залишилось питання обсягів відповідальності поручителя, зокрема майнового, а також випадки припинення поруки.

Ступінь розробленості проблеми. Проблемами застосування договору поруки приділяли увагу такі вчені, як Б.М. Гонгало, Л.А. Лунц, О.В. Михальнюк, І.Б.Новицький, Л.О. Новосолова, А.М. Нголькен, М.О. Рожкова та ін.

Метою статті є проаналізувати деякі спірні питання, що виникають у судовій практиці й пов'язуються з укладанням, виконанням і припиненням договору поруки, та запропонувати їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Загальні питання виконання зобов'язання та його забезпечення неодноразово були предметом наукових досліджень [1; 4; 8]. Предметом спеціальних досліджень були застава та іпотека [16; 5]. Разом із тим, якщо йдеться про поруку як засіб забезпечення виконання зобов'язань, то єдине дослідження із цієї проблематики було підготовлено О.В. Михальнюк після захисту кандидатської дисертації [10]. Слід зауважити, що значно більшу увагу питанням поруки та її видам приділяли російські науковці [12; 7; 6; 3; 2], чиї здобутки необхідно враховувати через подібність законодавства.

Між тим все частіше на практиці зустрічаються випадки звернення осіб із позовами про припинення майнової поруки – іпотеки з підстав збільшення обсягу відповідальності внаслідок підвищення кредитором розміру процентів, відстрочення виконання, що призвело до збільшення періоду, за який нараховуються проценти за користування чужими грошовими коштами, встановлення (збільшення розміру) неустойки, встановлення нових умов щодо порядку зміни процентної ставки в бік збільшення тощо. Як правило, обґрунтовуючи позов про припинення іпотеки, позивачі вказують на те, що майнова порука є різновидом поруки, а тому положення ст. 559 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) про припинення поруки є підставою для припинення майнової поруки та розірвання договору іпотеки.

Деякі суди погоджуються з такою позицією та задовольняють позов, посилаючись на загальні положення про поруку. На користь такої позиції судів можна навести роз'яснення Національного банку України, у якому було визначено, що майновий поручитель – це особа, яка відповідно до договору поруки зобов'язується перед кредитором іншої особи (банком) відповідати за виконання останнім (боржником) свого зобов'язання в повному обсязі або в його частині за рахунок заставленого майна [9].

Втім, така практика є помилковою з огляду на нижчезазначене. Поручитель і майновий поручитель істотно відрізняються за обсягом своїх прав та обов'язків у відповідних правовідносинах. Так, якщо те, чим відповідає поручитель, в ЦК України не встановлюється, тобто він відповідатиме всім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення, то майновий поручитель відповідає предметом

застави – конкретно визначеною річчю або майновим правом. Звичайно, що стосовно обсягу відповідальності поручителя не слід зваблюватися, бо відповідати всім майном ще не значить повністю погасити заборгованість, адже цього майна може або не вистачити або ж взагалі не існувати. Тому поруку і відносять до особистих способів забезпечення зобов'язань, на відміну від застави, яка є майновим способом такого забезпечення.

Як слушно підкреслювалось в літературі, види відповідальності поручителя і боржника – солідарні, а майновий поручитель сам відповідає перед заставодержателем, і не тільки тому, що він є стороною в договорі застави (бо і поручитель є стороною в договорі поруки), а тому, що він відповідає своїм майном, яке ним заставлене [14, с. 10–13].

Іпотека за своєю правовою природою є заставою та регулюється нормами параграфу 6 (ст. ст. 572–593) глави 49 ЦК України та Законом України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 р. Підстави припинення іпотеки (майнової поруки) безпосередньо врегульовано окремими нормами цивільного закону, а тому суд не може вдаватися до аналогії закону і застосовувати норми, які регулюють підстави припинення інших видів забезпечення виконання зобов'язання незалежно від ступеня їх подібності. Пунктом 23 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 30 березня 2012 р. «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» [11] роз'яснено, що у вирішенні спорів за участю майнових поручителів суди мають виходити з того, що, відповідно до ст. 11 Закону України «Про заставу» та ст. ст. 1, 11 Закону України «Про іпотеку», майновий поручитель є заставодавцем або іпотекодавцем. Відповідно до ст. 546 ЦК України застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення, тому норми, що регулюють поруку (ст. ст. 553–559 ЦК України), не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо-/ іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета застави/іпотеки.

З огляду на наведене ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ були скасовані рішення Приморського районного суду м. Одеси від 11 жовтня 2011 р. та ухвала Апеляційного суду Одеської області від 21 березня 2012 р. в частині позовних вимог Н.І.В. про визнання поруки припиненою і розірвання договору поруки, іпотеки, та ухвалено в цій частині нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог. При цьому суд касаційної інстанції зазначив, що правовідносини, що виникають із договору іпотеки, регулюються спеціальним законом, а саме Законом України «Про іпотеку» та ст. ст. 553–559 ЦК України. Оскільки порука та іпотека є різними самостійними способами забезпечення виконання зобов'язань, то норми ч. 1 ст. 559 ЦК України, якими передбачено припинення поруки у разі зміни зобов'язання без згоди

поручителя, внаслідок чого збільшується обсяг його відповідальності, не можуть застосовуватися до правовідносин іпотекодержателя й іпотекодавця за договором іпотеки. Колегією суддів ВССУ було зазначено, що судом першої інстанції не було враховано, що підставами припинення поруки є підстави, визначені у ст. 559 ЦК України, а припинення іпотеки настає з підстав, передбачених ст. 17 Закону України «Про іпотеку» (справа № 6-17165св12) [13].

Слід зауважити, що в літературі зверталась увага на те, що від поруки слід відрізнити випадки забезпечення виконання зобов'язання заставою, коли заставодавцем виступає не боржник за основним зобов'язанням, а третя особа – майновий поручитель, яким теж може бути фізична або юридична особа. Незважаючи на схожість термінів «поручитель» та «майновий поручитель», йдеться про самостійні й різні за своєю природою види забезпечення виконання зобов'язання, і тому до правовідносин застави, у яких бере участь майновий поручитель, положення про поруку не можуть застосовуватися. Останнє означає, що у разі забезпечення виконання зобов'язання порукою кредитор має право пред'явити до поручителя вимогу про виконання порушеного боржником зобов'язання та стягнення штрафних санкцій, викликаних цим порушенням [15].

Корисним, з погляду практики, може бути дослідження випадків, коли майновий поручитель є іпотекодавцем, проте має інших кредиторів, аніж кредитор, перед яким він поручався майном. У літературі підкреслювалось, що в абзаці 3 ст. 1 Закону України «Про іпотеку» вказується на переважне право, яке надається кредитору (іпотекодержателю) «перед іншими кредиторами цього боржника». На думку А.Р. Чанишевої, це не зовсім вірно, оскільки у разі майнової поруки «інші кредитори боржника», що не є кредиторами майнового поручителя, на предмет іпотеки претендувати не можуть взагалі.

Словами «перед іншими кредиторами цього боржника» за межі визначення іпотеки, що наводиться у ст. 1 Закону «Про іпотеку», виводяться відносини, у яких іпотекодавцем є майновий поручитель та в яких задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки, поряд з іпотекодержателем, претендують треті особи – кредитори майнового поручителя. Отже, відповідно до визначення поняття іпотеки в абзаці 3 ст. 1 Закону України «Про іпотеку», якщо іпотекодавцем є майновий поручитель, то іпотекодержатель не отримує переважного права на задоволення своєї забезпеченої іпотекою вимоги [16].

Дискусійним є питання щодо участі в договорі поруки боржника або згоди останнього в укладенні договору поруки. Виходячи з формулювання ст. 553 ЦК України, договір поруки – двосторонній правочин, для укладення якого достатнім є волевиявлення кредитора і поручителя. Чинним законодавством України також не встановлений обов'язок поручителя попереджати боржника про укладення договору поруки з метою забезпечення виконання його зобов'язань перед кредитором.

Згідно зі ст. 626 ЦК України порука створює права для кредитора та обов'язки для поручителя. Безпосередньо на права та обов'язки боржника цей вид забезпечення виконання зобов'язань не впливає, оскільки зобов'язання боржника в цьому разі не встановлюються, не припиняються, не змінюються. Такий висновок зроблений Верховним Судом України у Постанові від 20 лютого 2012 р. у справі № 6-51цс11.

Однак, на противагу зазначеній вище позиції, як один з основних аргументів висувається встановлене законом право поручителя отримати від боржника оплату за надані йому послуги (ст. 558 ЦК України), для чого необхідною є домовленість між боржником і поручителем. І справді, зазначена норма наділяє боржника додатковим обов'язком, але з буквального її тлумачення можна зробити висновок, що законом надана можливість укласти договір щодо оплати послуг останнього.

Якщо договором поруки, укладеним між кредитором і поручителем, передбачається оплата послуг поручителя боржником, то за позовом позичальника можливим є визнання недейсним не договору поруки загалом, а лише окремих його частин, зокрема стосовно права на оплату послуг, що є логічним у даному випадку і таким, що відповідає чинному законодавству (ст. 217 ЦК України). Можливе також укладення договору поруки за участі трьох суб'єктів – кредитора, поручителя і боржника. Такому договору притаманні ознаки змішаного, оскільки ним врегульовуються різні відносини: по-перше, між кредитором і поручителем щодо встановлення обов'язку останнього відповідати за порушення зобов'язання боржником; по-друге, між боржником і поручителем про оплату послуг за надану поруку; по-третє, між усіма суб'єктами у визначенні питань стосовно окремих умов поруки (часткова відповідальність поручителя чи у повному обсязі, солідарна чи субсидіарна тощо).

Необхідно визнати, що підписання договору поруки трьома учасниками є найбільш зручним і надійним варіантом врегулювання правовідносин між сторонами, оскільки це дає можливість узгодити інтереси усіх суб'єктів, визначити їхні права та обов'язки й уникнути при цьому можливості будь-яких зловживань від будь-кого з них. За ч. 2 ст. 548 ЦК України недейсним зобов'язання не підлягає забезпеченню. Недейсність основного зобов'язання (вимоги) спричиняє недейсність правочину щодо його забезпечення, якщо інше не встановлено цим Кодексом. Це не означає, що договір поруки не можна укласти на забезпечення виконання зобов'язання, яке може виникнути в майбутньому. Головне, щоб на момент звернення кредитора до поручителя таке зобов'язання реально існувало і було дійсним. Однією з істотних умов договору поруки при цьому має бути встановлення ознак, за якими можна ідентифікувати і конкретизувати це майбутнє зобов'язання. Непоодинокі випадки звернення до судів із позовами про визнання договору поруки недейсним із підстав його вчинення під впливом

помилки, обману або під впливом тяжкої обставини.

Верховний Суд України у п. 19 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» (далі – Постанова № 9) роз'яснив, що помилка внаслідок власного недбальства, незнання закону чи неправильного його тлумачення однією зі сторін не є підставою для визнання правочину недійсним. Суди, як правило, зазначені роз'яснення враховують. Так, у справі за позовом Т. Н. до ПАТ «Енерго-банк», за участю третьої особи Т. А., про визнання договору поруки недійсним позивачка зазначила, що за відсутності у неї заробітку та власного майна (вона студентка) укладення такого договору було неможливим, і це свідчить про неусвідомлення позивачкою своїх дій. Укладаючи договір, вона також помилилася стосовно обставин правочину, які мають істотне значення, а саме щодо своїх прав та обов'язків.

Рішенням Центрального районного суду м. Миколаєва від 9 листопада 2012 р. в задоволенні позову відмовлено у зв'язку з недоведеністю позовних вимог. Рішення не було оскаржене і набрало законної сили. Правочин визнається вчиненим під впливом обману у разі навмисного введення іншої сторони в оману щодо обставин, які впливають на вчинення правочину. На відміну від помилки, ознакою обману є умисел у діях однієї зі сторін правочину. Наявність умислу в діях відповідача, істотність значення обставин, щодо яких особу введено в оману, і сам факт обману повинна довести особа, яка діяла під впливом обману (п. 20 Постанови № 9).

У справах про визнання договору поруки недійсним на підставі ст. 230 ЦК України позивачі зазвичай заявляють, що боржником та (або) працівниками банківських установ під час укладення кредитного договору замовчувались або неправдиво повідомлялись відомості, які, на думку позивачів, мали істотний вплив на їх волевиявлення під час укладення договорів поруки. Наприклад, рішенням Апеляційного суду Вінницької обл. від 5 вересня 2012 р. скасовано рішення Ленінського районного суду м. Вінниці від 23 травня 2012 р. про відмову в задоволенні позову Н. до Г. та ПАТ «Державний ощадний банк України» (далі – Банк) про визнання договору поруки недійсним та ухвалено нове рішення, яким позов задоволено. Підставою для звернення до суду Н. стало те, що між відповідачами було укладено кредитний договір. На забезпечення виконання цього договору між позивачем, Банком та Г. був укладений договір поруки. Оскільки під час підписання цього договору Г. надав позивачеві сфальсифіковану довідку про заробітну плату і таким чином увів в оману стосовно своєї спроможності сплачувати кредит, у зв'язку з чим позивач вимагав визнати недійсним укладений договір поруки.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив із того, що договір поруки підписано особисто позивачем, і, підписуючи його, він розумів зміст договору та значення своїх дій. Оскільки позивач не

є стороною договору поруки, а стороною у зобов'язанні, забезпеченому порукою, то застосування ст. 230 ЦК України є неможливим, оскільки за цією статтею одна із сторін правочину може ввести в оману іншу.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що дискусійних питань, пов'язаних із порукою, у судовій практиці чимало. Для забезпечення виконання зобов'язань боржника з поручителем може укладатися не тільки договір поруки, але й договір іпотеки. У такому разі йдеться про майнову поруку. Згідно зі ст. 11 Закону України «Про заставу», ст. ст. 1, 11 Закону України «Про іпотеку» майновий поручитель є заставодавцем або іпотекодавцем. Відповідно до ст. 546 ЦК України застава (іпотека) та порука є різними видами забезпечення, тому норми, що регулюють поруку, не застосовуються до правовідносин кредитора з майновим поручителем, оскільки він відповідає перед заставо-/іпотекодержателем за виконання боржником основного зобов'язання винятково в межах вартості предмета застави/іпотеки. У зв'язку із цим на боржника та майнового поручителя не може покладатися солідарна відповідальність. Наведене повинно враховуватися під час вирішення спорів відповідної категорії і сприяти формуванню єдиної судової практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брагинский М.И. Договорное право. Общие положения : [монография] / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М. : Статут, 1998. – Кн. 1. – 1998. – 820 с.
2. Зайцев В.В. Актуальные проблемы повышения эффективности гражданско-правового регулирования отношений по обеспечению договорных обязательств : дисс. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / В.В. Зайцев. – М. : РГБ, 2006. – 387 с.
3. Звягинцева М.А. Правовое регулирование поручительства по законодательству Российской Федерации : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / М.А. Звягинцева. – М. : РГБ, 2003. – 179 с.
4. Зобов'язальне право України : [підручник] / [І.А. Безклубий, С.М. Бервенко, В.А. Васильєва та ін.]; за ред. С.О. Харитонов, Н.Ю. Голубевої. – К. : Істина, 2011. – 848 с.
5. Кізлова О.С. Застава в цивільному праві (питання теорії) : [монографія] / О.С. Кізлова. – О. : Фенікс, 2011. – 352 с.
6. Кресс В.В. Обязательство по возврату банковского кредита и поручительство как способ обеспечения его исполнения : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / В.В. Кресс. – М. : РГБ, 2003. – 261 с.
7. Кроз М.К. Третье лицо в обязательстве : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / М.К. Кроз. – М. : РГБ, 2003. – 169 с.
8. Лукаш Ю.А. Договора. Общие правила, особенности и способы обеспечения : [учебное пособие] / Ю.А. Лукаш. – М. : Дело и сервис, 2008. – 288 с.
9. Методичні рекомендації із застосування банками Закону України «Про заставу» : Лист НБУ від 8 жовтня 1993 р. № 23015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v5_11500-93.
10. Михальнюк О.В. Порука у цивільному праві: теорія та практика : [монографія] / О.В. Михальнюк. – К. : КНТ, 2008. – 268 с.
11. Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р.

№ 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-12>.

12. Предеин К.Н. Поручительство в современном гражданском праве : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / К.Н. Предеин. – Екатеринбург : РГБ, 2007. – 171 с.

13. Рішення Вищого спеціалізованого суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/26949998>.

14. Спасибо-Фатеева І.В. Казка про вовка, козу та капусту на новий лад: кредитор, боржник та майновий поручитель у правовідносинах застави / І.В. Спасибо-Фатеева // Часопис цивільстики. – 2007 – № 4 – С. 10–13.

15. Цивільне право : [підручник] : у 2 т. / [В.І. Борисова, Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.]; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.Л. Яроцького. – Х. : Право, 2011. – Т. 2. – 2011. – 656 с.

16. Чанишева А.Р. Іпотечні цивільні правовідносини : [монографія] / А.Р. Чанишева. – О. : Фенікс, 2009. – 148 с.

УДК 347.45.47

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ (ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ) ПОСЛУГ

Керученко О.С., аспірант
Харківський національний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню прав та обов'язків сторін договору про надання психологічних (психотерапевтичних) послуг. Докладно аналізуються права замовників психологічних (психотерапевтичних) послуг – клієнтів та їх виконавців – психологів та психотерапевтів.

Ключові слова: замовник, виконавець, права та обов'язки сторін договору, права, обов'язки.

Статья посвящена исследованию прав и обязанностей сторон договора о предоставлении психологических (психотерапевтических) услуг. Подробно анализируются права заказчиков психологических (психотерапевтических) услуг – клиентов и их исполнителей – психологов и психотерапевтов.

Ключевые слова: заказчик, исполнитель, права и обязанности сторон договора, права, обязанности.

Keruchenko O.S. RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE CONTRACT PARTIES OF THE AGREEMENT OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL (PSYCHOTHERAPEUTIC) SERVICES

The article is devoted to the rights and obligations of the contract parties to provide psychological (psychotherapy) services. Psychological (psychotherapy) service customer's rights are analyzed in details – clients and their performers – psychologists and psychotherapists.

Key words: customer, performer, rights and obligations of the contract parties, law, duties.

Постановка проблеми. Одним з основних елементів договору про надання психологічних (психотерапевтичних) послуг є права та обов'язки сторін. Досить часто у літературі зазначається, що саме права й обов'язки становлять зміст того чи іншого цивільно-правового договору [1, с. 79]. Власне у цій частині договору визначаються гарантовані юридичними нормами можливості сторін та кореспондуючі їм обов'язки іншої сторони не заважати у реалізації відповідних прав, а, можливо, і активно сприяти такій реалізації. Отже, права та обов'язки сторін складають «ядро» вказаного цивільно-правового договору, що і обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Ступінь розробленості проблеми. Указаним питанням у тій чи іншій мірі приділяли увагу Б. Алмазов, Ю. Аргунова, В. Горбунова, В. Ілейко, М. Казанцев, Т. Караваєва, С. Клименко, Н. Козлова, С. Філіпова та ін. Водночас питання прав та обов'язків сторін цивільно-правового договору про надання психологічних (психотерапевтичних) послуг свого належного висвітлення не отримало.

Метою статті є аналіз прав та обов'язків сторін цивільно-правового договору про надання психологічних (психотерапевтичних) послуг.

Виклад основного матеріалу. У контексті питання, що розглядається, можна виділя-

ти два основні блоки. По-перше, це права та обов'язки замовників психологічних (психотерапевтичних) послуг. При цьому вони можуть виступати як одночасно споживачами цих послуг (більшість випадків), так і замовниками відповідних послуг, коли споживачами виступають інші суб'єкти (наприклад, договір про надання психологічних послуг неповнолітнім, що укладається батьками чи одним із них із відповідним фахівцем, або договір, що укладається власником підприємства, установи, організації чи особою, що його замінює, стосовно надання психологічних послуг працівникам тощо). По-друге, це права та обов'язки виконавців відповідних послуг.

Говорячи про права споживачів психологічних (психотерапевтичних) послуг, варто зауважити, що ряд із них носить так би мовити базовий характер, вони властиві стороні замовника будь-якого договору про надання послуг, інші ж обумовлюються специфікою відносин, які виникають між клієнтом та психологом (психотерапевтом). Варто також враховувати, що клієнт у цьому разі виступає споживачем, а тому на такі відносини поширюються положення Закону України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 р. № 1023-XII [2]. Так, у ст. 4 вказаного Закону визначено, що споживачі під час придбання, замовлення або використання продукції, яка реалізується на